

EESTI FINANTSTEENUSTE TURG
seisuga 31. detsember 2007

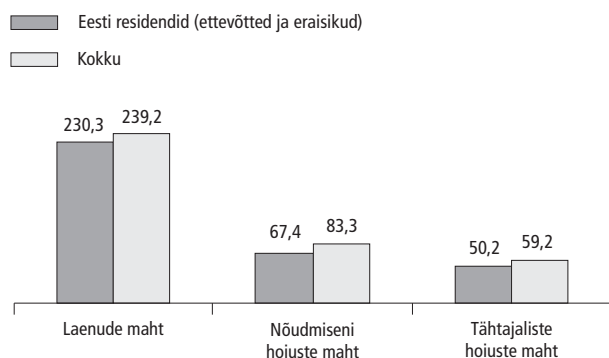
Käesoleva Finantsinspeksiooni poolt koostatud analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade Eesti finantsteenuste turu ja turuosade kohta. Kuigi Finantsinspeksioon teeb kõik endast oleneva, et käesolevas analüüsis sisalduv informatsioon oleks õige ja täpne, ei eelda ega võta Finantsinspeksioon kohustust tulevikus igakordselt informeerida analüüsis toodud faktiliste asjaolude muutumisest ning selliste muudatuste võimalikust mõjust. Finantsinspeksioon ei vastuta kahju eest ega võta kohustusi, mis tulenevad või on seotud käesoleva analüüsi ja/või selles esitatud informatsiooni kasutamisega.

I. Finantsteenuste mahud

Suurima osakaaluga Eesti finantsteenuste turul on laenutooted. 2007. aasta lõpus oli **pankade koondlaenuportfelli suurusks 239 miljardit krooni**.

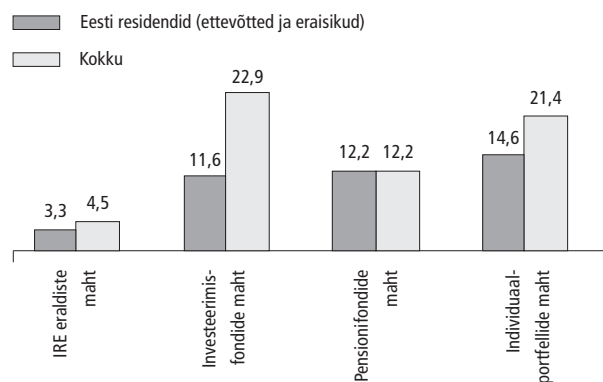
Eesti finantsasutuste poolt pakutavate finantsteenuste mahud:

Erinevate pangateenuste mahud (mld kr)

Säästmisele suunatud finantsteenustesse (sh investeerimisfondid, pensionifondid, investeerimisriskiga elukindlustus (IRE), individuaalportfellid ning tähtajalised hoiused) oli paigutatud 120 miljardit krooni.

Erinevate investeerimisteenuste mahud (mld kr)

Eesti finantsasutuste poolt osutatud investeerimis- ja pangateenuste mahud, sh andmed Eesti eraisikute kohta:

Teenus	Kokku mld EEK	Sealhulgas Eesti residentidest eraisikud	
		mld EEK	osakaal koguteenuses
Investeeringufondide maht	22,9	3,5	15%
Pensionifondide maht	12,2	12,2	100%
Eestis pakutavad välisfondid	5,8	NA	NA
Individuaalportfellide maht	21,4	2,0	9%
Laenude maht	239,2	107,5	45%
Nõudmiseni hoiuste maht	83,3	26,6	32%
Tähtajaliste hoiuste maht	59,2	23,9	40%

2. Finantssektori kasv ja kasumlikkus

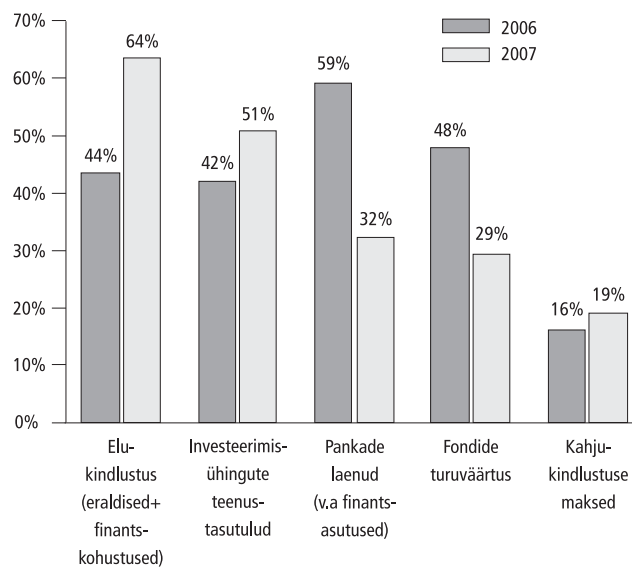
Pangandusele ja fondidele tähendas 2007. aasta teine poolaasta märgatavat kasvu aeglustumist. Fondidele avaldas negatiivset mõju väärtpaberiturgude langus aasta viimases kvartalis, mille tagajärjel kaotasid fondid kaks viiendikku kasvust, mis oli saavutatud aasta esimese kolme kvartaliga.

Jätkus laenukasvu aeglustumine. Kasvu pidurdumine on kestnud juba poolteist aastat ning kasvukiirus on selle ajaga tipp-tasemega võrreldes vähenenud 2,5 korda.

Elukindlustus on erinevalt pangandusest kiiresti kasvanud. Seda peamiselt tingituna Euroopa äriühingute moodustamisest, kus kahe seltsi kindlustusportfelli on lisandunud Läti ja Leedu filiaalide lepingud.

Kahjukindlustuses jätkus stabiilne maksete kasv, mis oli kiirem kui aasta tagasi. Kasvu vedavaks jõuks oli maismaasõidukite kindlustuse kasv, kusjuures tuleb tähele panna, et maismaasõidukite kindlustuse ja liikluskindlustuse kindlustusmaksete maht moodustab üle 2/3 kahjukindlustusturu mahust.

Pankade, kindlustusandjate, investeerimisühingute ja fondide aastased kasvumäärad

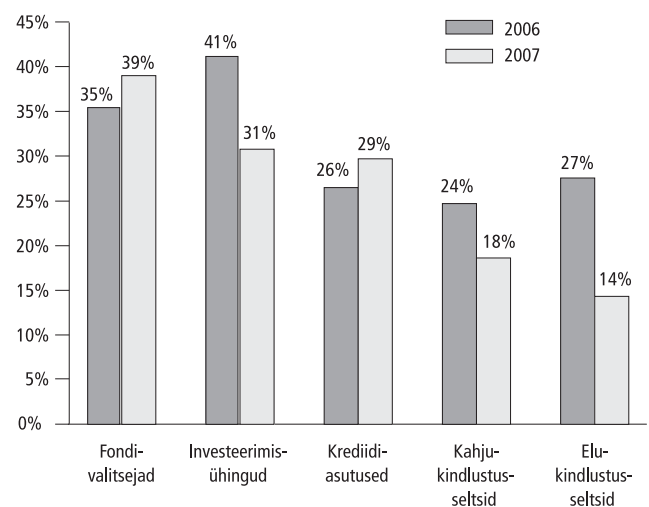

Kõige enam kasumit teeniti 2007. aastal fondivalitsejate poolt. Sektor teenis rekordilise kasumi nii tänu kiiresti kasvanud fondide väärtusele kui ka suurenenud keskmisele valitsemistasu määrale. Kuigi fondivalitsejate kasumlikkus aasta teisel poolel vähenes, kuivõrd väärtpaperiturud olid languses, oli esimesel poolaastal saavutatud ülikõrge kasumlikkus piisav, et tagada väga kõrge omakapitali aastane tootlikkus.

Elukindlustusseltside kasumlikkus langes 2007.aastal oluliselt ja seda just teisel poolaastal.

Kahjukindlustusseltsid teenisid samuti vähem kasumit kui aasta eest. Üheks vähenenud kasumlikkuse põhjuseks oli kahjumis kohustuslik liikluskindlustus, kuid ka teistes kindlustusliikides võis märgata kindlustustegevuse tulemi suhtelist vähenemist.

Omakapitali tootlikkus (ROE) sektorite lõikes

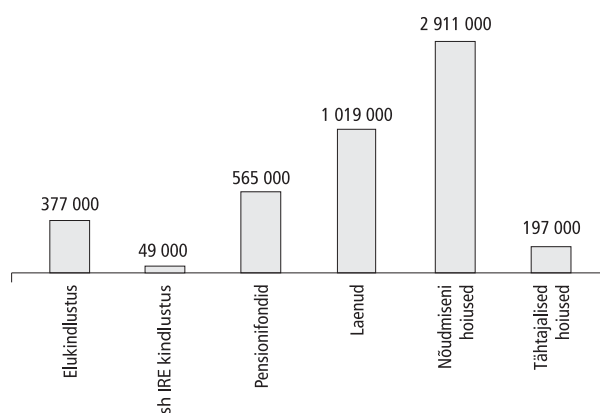
3. Eraisikutest klientide jaotus erinevate teenuste lõikes

Lepingute arvu järgi on Eestis enimkasutatud teenuseks **nõudmiseni hoius (arvelduskonto)**. Eraisikutele kuulus 2007. aasta lõpu seisuga **2 911 000 arvelduskontot** (paljud eraisikud omavad mitut arvelduskontot).

Teiseks eraisikute poolt enamkasutatavaks finantsteenuseks on **laen**. 2007. aasta lõpu seisuga oli **eraisikutega sõlmitud 1 019 000 laenulepingut**. Võrdluseks – tööeas elanike arv Eestis on ligikaudu 682 000 inimest. Seega iga tööeas inimene oli 2007. aasta lõpu seisuga sõlminud keskmiselt 1,5 jõusolevat laenulepingut (võrdluseks: 2007. aasta juuni lõpu seisuga 1,4 jõusolevat laenulepingut).

Keskmiselt 83% inimestest¹ koguvad pensioni läbi **pensionifondi**, 33%² inimestest on sõlminud **elukindlustuslepingu** ning 54% **tähtajalise hoiuse lepingu**.

Eraisikute lepingute arv finantsteenuste lõikes seisuga 31.12.2007

¹ Vastava teenuse lepingute arv jagatuna tööealises vanuses elanike arvuga (682 tuh). Allikas: Statistikaamet.

Oluline märkus: Analüüs ei arvesta asjaoluga, et mõni isik võib olla sõlminud mitu lepingut.

² V.a. lisakindlustused.

4. Elukindlustus³

2007. aasta lõpuks ulatus Eestis **laekunud kindlustusmaksete maht 1,91 miljardi kroonini**⁴ (2006. aastal vastavalt 1,55 miljardit krooni).

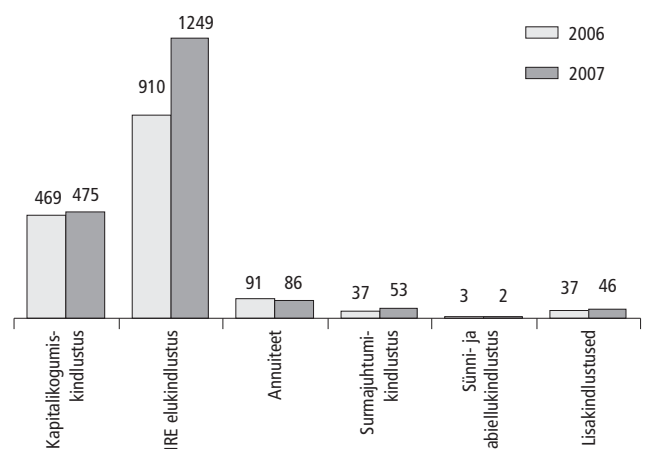
Suurima mahuga elukindlustustoodete on investeerimisriskiga elukindlustus (IRE) kindlustusmaksete mahuga 1,249 miljardit krooni (2006. aastal 910 miljonit krooni). Aastaga suurenes nimetatud kindlustusliigi osatähtsus veelgi: 59%-lt 65%-ni kõikidest laekunud kindlustusmaksetest.

Investeerimisriskiga elukindlustusele järgneb kapitalikogumiskindlustus maksete mahuga 475 miljonit krooni (2006. aastal vastavalt 469 miljonit krooni).

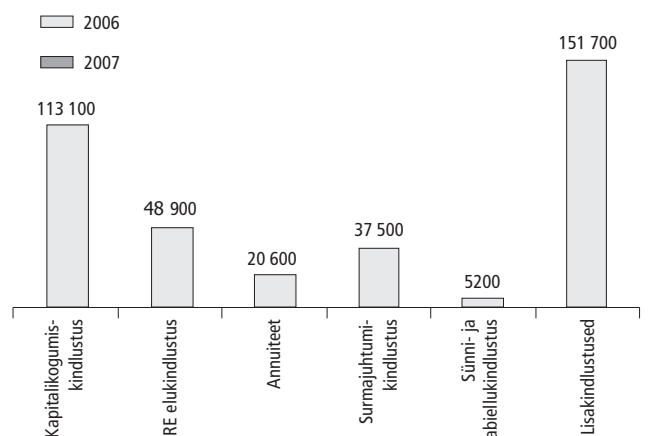
Ülejäänud elukindlustustoodete lepingutesse oli 2007. aasta lõpuks laekunud 187 miljonit krooni (2006. aasta lõpuks 168 miljonit krooni).

Üldine turujaotus:	Hansa Elukindlustus	45%
	SEB Elu- ja Pensionikindlustus	30%
	Sampo Life Insurance Baltic	15%
Kliente:	225 300 kehtivat põhilepingut	
Teenuse maht:	2007. a laekunud kindlustusmaksed kokku 1,9 mld kr	

Kindlustusmaksed elukindlustuse liikide kaupa (mln kr)

Eestis sõlmitud jõusolevate elukindlustuste arv seisuga 31.12.2007 (tuh tk)

³ Andmed elukindlustuse kohta hõlmavad ainult Eestis sõlmitud lepinguid.

Andmed ei sisalda Eesti elukindlustusseltside välisriikide filiaalides sõlmitud kindlustuslepinguid.

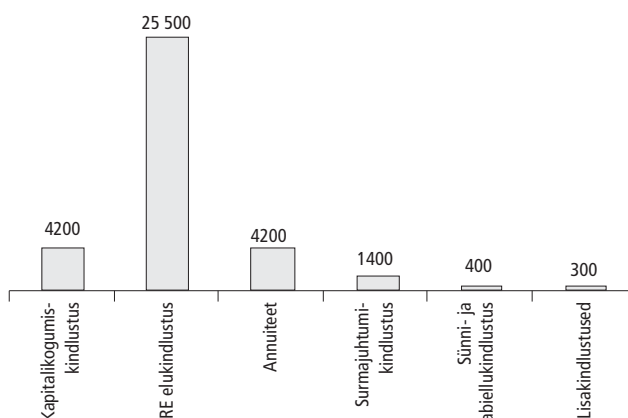
⁴ Andmed ei sisalda väljastpoolt Eestit kogutud kindlustusmakseid.

a. Tarbijad

2007. aasta lõpu seisuga oli Eestis tegutsevate elukindlustusseltsidega jõus **225 300 elukindlustuse põhilepingut**⁵. Lisakindlustuse lepinguid oli sõlmitud – 151 700. Kapitalikogumiskindlustuse lepingute arv oli 113 100.

Suurim laekunud kindlustusmaksete maht 2007. aastal oli investeerimisriskiga elukindlustustoodetel, kus keskmine makse lepingu kohta oli aasta lõpu seisuga 25 500 krooni.

Keskmine lepingusse aastaga sissemakstud kindlustusmaksete summa (kr)

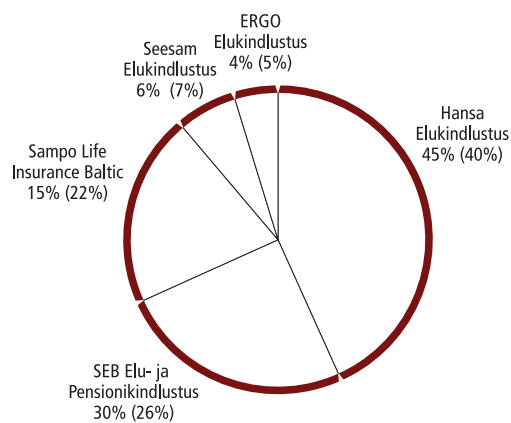

b. Teenusepakkujad

Turuosad

Eesti elukindlustusteenuste turu kontsentreeritus on aasta-aastalt suurenenud: 75% turust kuulub kahele elukindlustusseltsile. 2007. aastal laekunud kindlustusmaksete alusel kuulus Hansa Elukindlustusele 45% ning SEB Elu- ja Pensionikindlustusele 30% elukindlustusturust. 2006. aastaga võrreldes on nii Hansa Elukindlustus kui ka SEB Elu- ja Pensionikindlustus oma turuosa suurendanud 4%⁶ võrra. Suuruselt kolmanda elukindlustusseltsi – Sampo Life Insurance Baltic'ü turuosa on 15%.

Elukindlustusseltside turuosad 2007. aastal laekunud kindlustusmaksete järgi (sulgudes andmed 2006. a kohta)

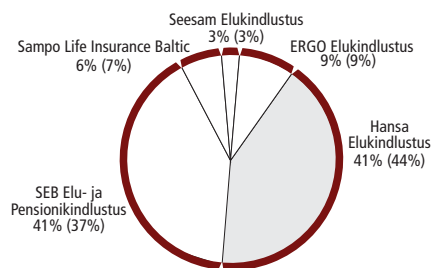

⁵ Andmed sisaldavad ainult Eestis sõlmitud elukindlustuslepinguid.

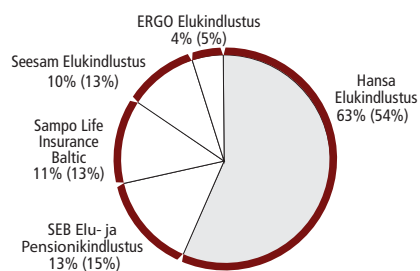
⁶ 2006. aastal laekunud kindlustusmaksete järgi kuulus Hansa Elukindlustusele 41% ning SEB Elu- ja Pensionikindlustusele 26% turust.

Jätakuvalt kuulub enamiku elukindlustustoodete lõikes suurim turuosa Hansa Elukindlustusele (aastal 2007):

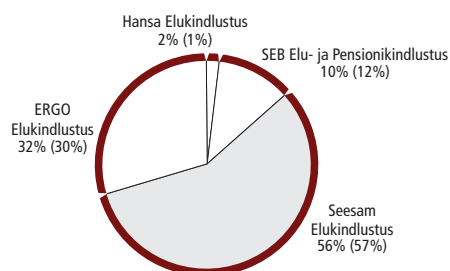
Turujaotus: kapitalikogumiskindlustus (sulgudes andmed 2006. a kohta)

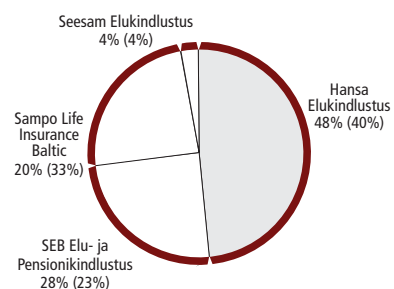
Turujaotus: surmajuhtumikindlustus

Turujaotus: annuüteet

Turujaotus: IRE elukindlustus

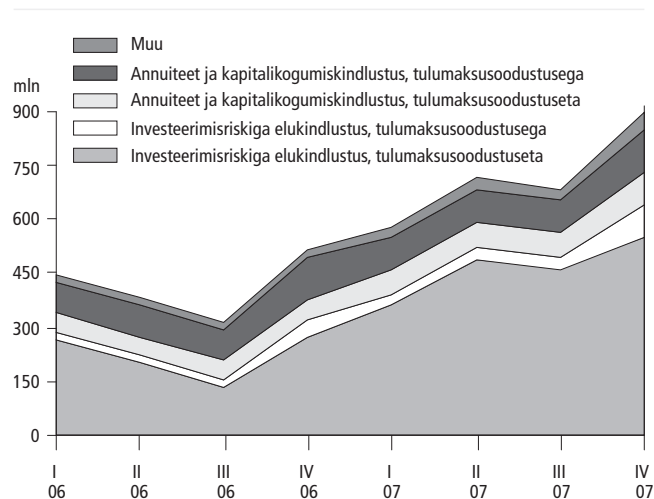
Peamised muutused toimusid 2007. aastal investeerimisriskiga elukindlustuse turul, kus nii Hansa Elukindlustuse kui ka SEB Elu- ja Pensionikindlustuse turuosad oluliselt suurenesid – vastavalt 40%-lt 48%-ni ning 23%-lt 28%-ni. Sampo Life Insurance Baltic'u turuosa vähenes 33%-lt 20%-ni.

Kasvukiirus

2007. aastal toimus Euroopa äriühingu moodustamise käigus kahe Eesti elukindlustusseltsi ühinemine Lätis ja Leedus tegutsevate kindlustusseltsidega, mille tulemusena hakkasid Eesti kindlustusseltsid olulises mahus pakkuma teenuseid ka Lätis ja Leedus. Seega elukindlustusturg laienes 2007. aastal oluliselt. Kindlustusmaksed suurenesid aastaga 74%, kõige suurem kasv toimus investeerimisriskiga kindlustusliikides.

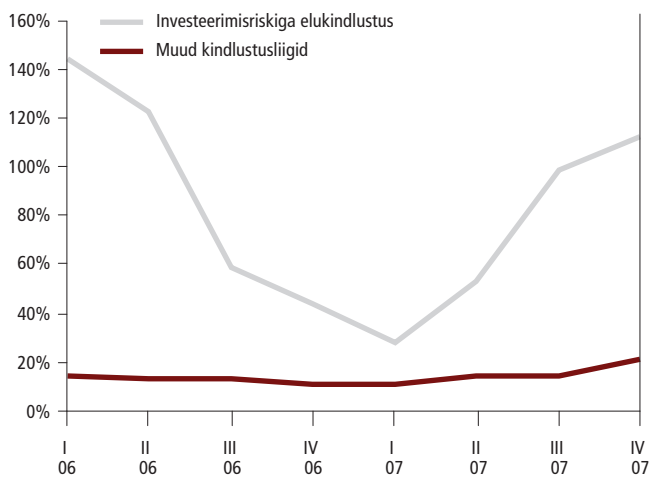
Summaarsed kindlustusmaksed koos filiaalidega moodustasid kokku 2,8 miljardit krooni, sellest Eesti elukindlustusseltsides tegutsevate filiaalide osa oli 31%.

Elukindlustuse kogutud kindlustusmaksed lepingu tüübi lõikes

Kindlustusmaksete aastased kasvumäärad

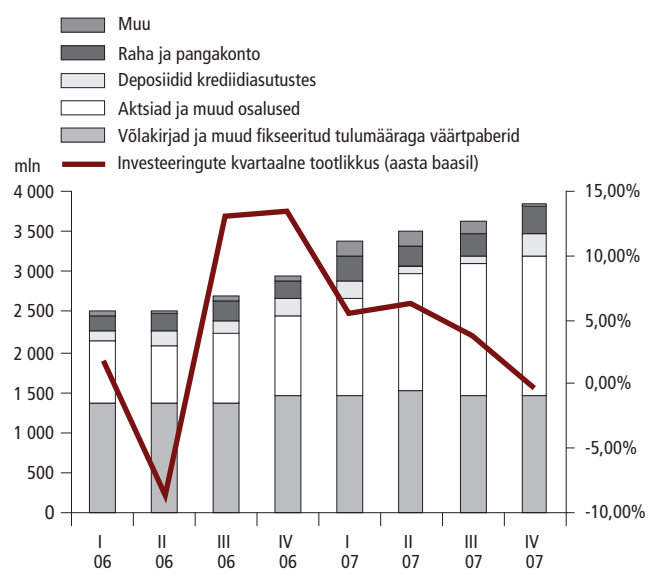
(võrreldes eelmise aasta sama perioodiga)

Investeeringute struktuur

Elukindlustusandjate koondbilansis oli 2007. aasta lõpu seisuga investeerimisriskiga elukindluslepingute investeeringuid 4,5 miljardi krooni ulatuses. Muud investeeringud moodustasid 3,9 miljardit krooni. Investeeringud on euroopakesksed. Investeeringute struktuuris (välja arvatud investeerimisriskiga elukindlustus) on pidevalt kasvanud aktsiate ja muude osaluste osakaal – üha rohkem investeeringuid on paigutatud fondiosakutesse. 2007. aasta investeeringute (ilma IRE investeeringuteta) aastane tulumäär oli ligikaudu 3,7%.

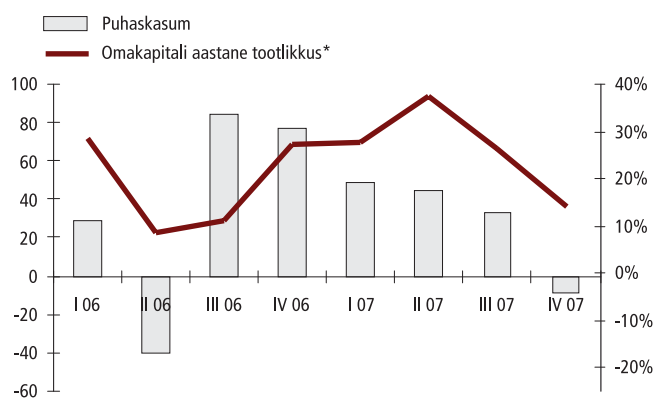
Elukindlustusandjate investeeringute struktuur ja tootlikkus

Kasumlikkus

Elukindlustusandjate puhaskasum oli 2007. aastal kokku 118,2 miljonit krooni, mis on 21,5% madalam kui 2006. aastal. Aasta viimases kvartalis finantsturgudel toimunud langus avaldas mõju ka elukindlustusseltside finantstulemusele. Lisaks sellele mõjutasid elukindlustusandjate kasumlikkust Eesti, Läti ja Leedu kindlustusseltside ühinemistega seotud erakorralised kulud.

Elukindlustusandjate omakapitali aastane tootlikkus*

* viimaste nelja kvartali summaarne tootlikkus

5. Kahjukindlustus⁷

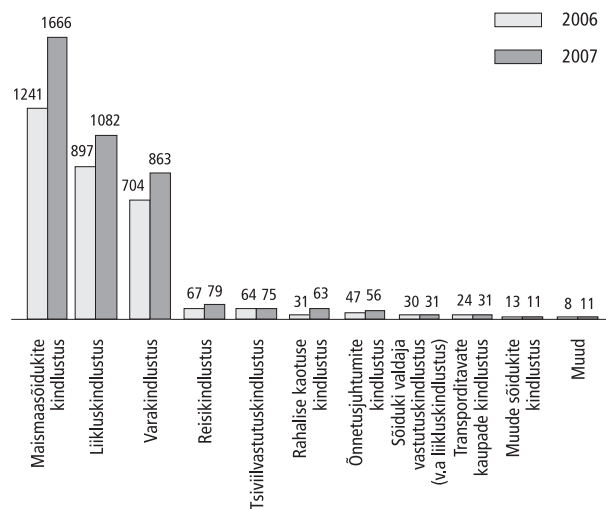
2007. aastal laekus kindlustusmakseid maht 4,0 miljardit krooni (2006. aastal 3,1⁸ miljardit krooni). Sh laekus väliskindlustusseltside Eesti filiaalidele 247 miljonit krooni ehk 6% kõikidest kindlustusmaksetest.

Suurim osakaal ehk **42%** on maismaasõidukite kindlustusel ehk **kaskokindlustusel** (kindlustusmaksete maht 1,7 miljardit krooni) ning kohustuslikul **liikluskindlustusel** (27% kahjukindlustusturust, kindlustusmaksete mahuga 1,1 miljardit krooni).

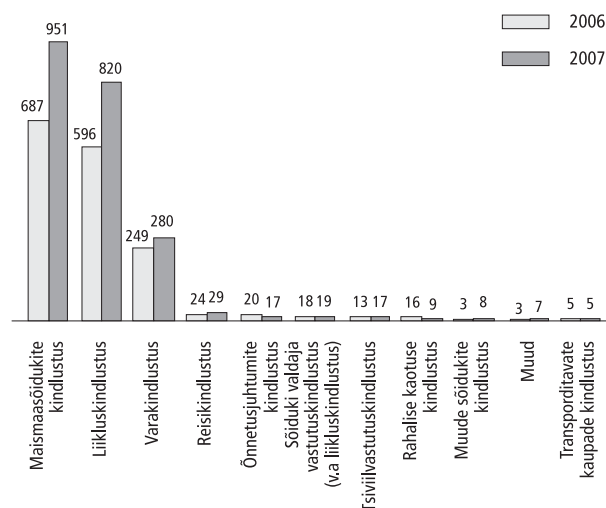
2007. aastal maksti hüvitistena välja 2,2 miljardit krooni (2006. aastal 1,6 miljardit krooni). Hüvitissummad kasvasid enim maismaasõidukite kindlustuses ning liikluskindlustuses.

Üldine turujaotus: IF Eesti Kindlustus	31%
ERGO Kindlustus	23%
Seesam Rahvusvaheline Kindlustus	14%
Kliente:	info puudub
Teenuse maht:	2007. a laekunud kindlustusmaksed
	4,0 mld kr

Kindlustusmaksed kahjukindlustuse liikide kaupa (mln kr)

Väljamakstud hüvitised kahjukindlustuse liikide kaupa (mln kr)

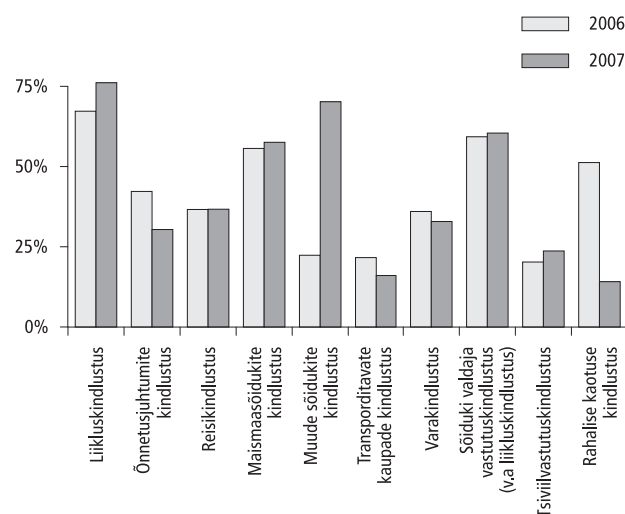

⁷ Andmed hõlmavad Eestis sõlmitud lepinguid ja sealhulgas Eestis tegutsevate välisriikide kindlustusseltside filiaalides sõlmitud kindlustuslepinguid.

⁸ 2006. aastal andmed filiaalide kohta puuduvad.

Kõrgeim väljamakstud hüvitiste suhe kindlustusmaksetesse on erinevatel sõidukikindlustustel: liikluskindlustusel 76%, muude sõidukite kindlustusel 70%, sõiduki valdaja vastutuskindlustusel 60% ning kaskokindlustusel 57%.

Hüvitiste suhe kindlustusmaksetesse

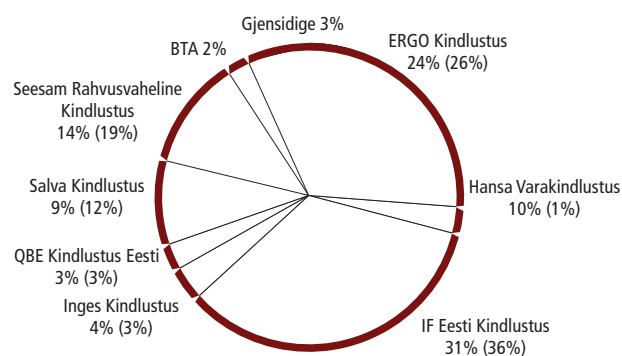
a. Teenusepakkujad

Turuosad

2007.aastal suurenes Hansa Varakindlustuse turuosa kogutud kindlustusmaksete järgi 1%-lt 10%-ni ning Hansa Varakindlustusest sai suuruselt neljas turuosaline. Suurimateks turuosalisteks on endiselt IF Eesti Kindlustus (31%) ning ERGO Kindlustus (23%).

Välismaiste kindlustusandjate filiaalide kasv on pidurdunud ning nende summaarne turuosa on jäänud 6% piirimaile. Suurima turuosaga on Gjensidige Baltic Eesti filiaal (3%) ning BTA Eesti filiaal (2%).

Kahjukindlustusseltside turuosad 2007. aastal kogutud maksete järgi⁹ (sulgudes 2006. a)

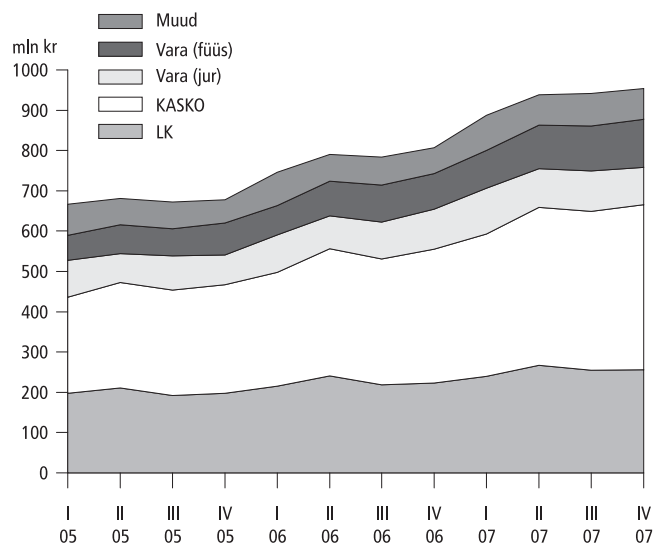
⁹ 2006. aastal andmed filiaalide kohta puuduvad.

Kahjukindlustuse liikide lõikes toimus suurim muudatus maismaasõidukite kindlustuses, kus Hansa Varakindlustuse turuosa kasvas aastaga 2%-lt 18%-ni.

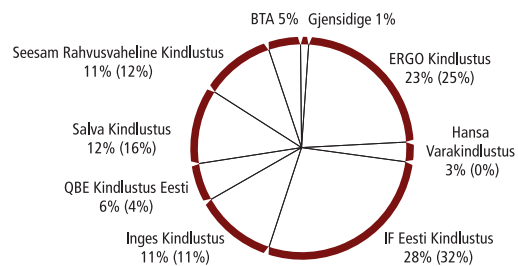
Kasvukiirus

Eestis tegutsevate kahjukindlustusseltside poolt kogutud maksed kasvasid aastaga 19%. Kasv oli kiirem kui aasta eest, mil kasvukiirus oli 16%.

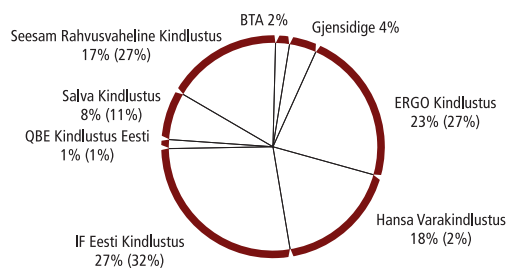
Peamiste kahjukindlustusliikide osakaalud brutomaksete alusel

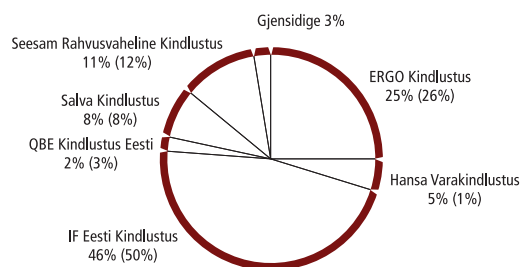
Turujaotus: liikluskindlustus

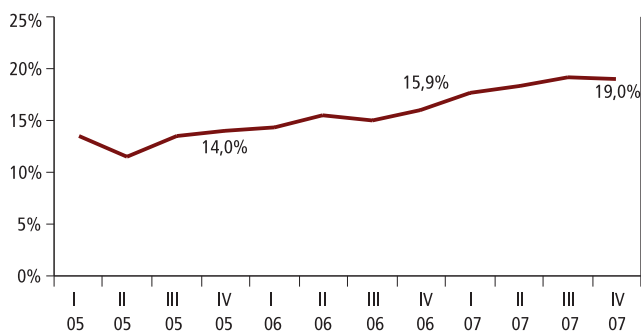

Turujaotus: maismaasõidukite kindlustus

Turujaotus: varakindlustus

Brutomaksete aastane kasv libiseva aasta baasil**Kindlustusrisk**

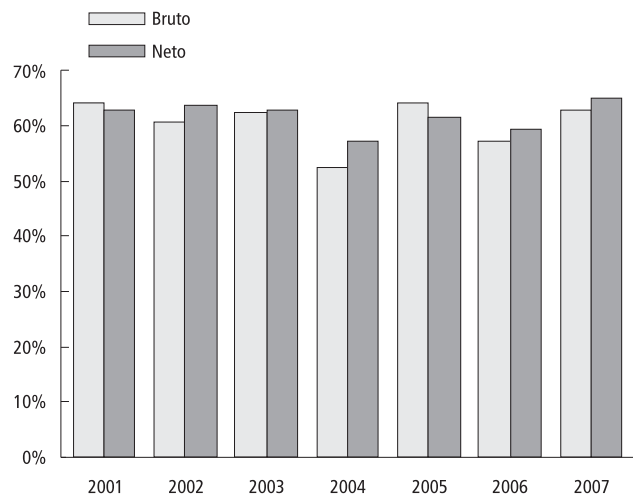
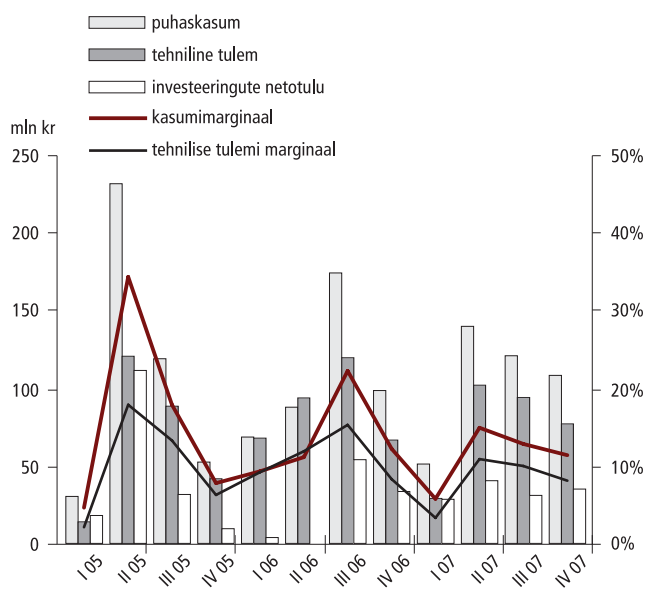
Kahjusuhte brutonäitaja kasvas 2007. aastal 63,8%-ni, 2006. aastal oli see näitaja 57,8%. Kahjusuhte kasv toimus ka netoarvestuses – 2007. aastal oli neto kahjusuhe 66%, 2006. aastal aga 60,2%. Kahjususe kasvule avaldas kahtlemata olulist mõju negatiivne tulem liikluskindlustuses.

Tihenev konkurents on sundinud kahjukindlustusseltse tegutsema kuluefektiivsemalt. Kahjukindlustusseltside 2007. aasta bruto ja neto kulusuhted kahanesid vastavalt 22,7% ja 23,6%-ni.

Kasumlikkus

Kindlustusseltside 2007. aasta puhaskasum oli võrreldav 2006. aastaga, moodustades 421 miljonit krooni. Kõige kahjumlikum kindlustusliik oli 145 miljoni krooni suuruse kahjumiga liikluskindlustus.

Kasumimarginaalid küll langesid, kindlustusmaksete maht samal ajal aga suurenes.

Kahjukindlustusseltside kahjusuhe**Kahjukindlustusseltside kasumlikkuse näitajad**

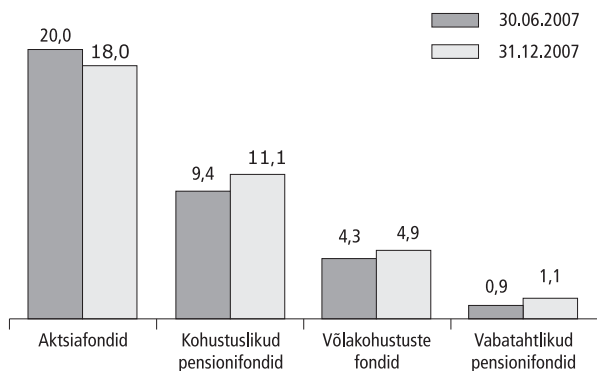
6. Investeeringis- ja pensionifondid¹⁰

2007. aasta teisel poolel Eestis registreeritud investeeringis- ja pensionifondide mahu kasv peatus.

Aktsiaturgude korrektsoonide mõjul liikus 2007. aasta teisel poolaastal investeeringis- ja pensionifondide maht ebaühtlaselt, kasvades kokkuvõttes poolaastaga 1,3% ehk 0,45 miljardi krooni võrra ning ulatudes aasta lõpuks 35,1 miljardi kroonini¹¹.

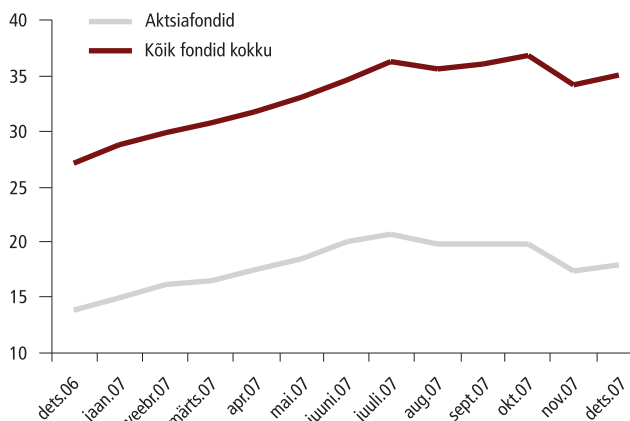
Läbitud langusele vaatamata jäid mahult suurimateks endiselt aktsiafondid kogumahuga 18,0 miljardit krooni.

Fondide mahud (mld kr)

Üldine turujaotus:	Hansa Investeeringisfondid	55%
	SEB Ühispaniga Fondid	21%
	Trigon Funds	11%
Kliente:	603 000 kehtivat lepingut	
Teenuse maht:	fondide kogumaht 35,1 mld kr	

Investeeringis- ja pensionifondide dünaamika 2007. a

¹⁰ Andmed investeeringisfondide kohta hõlmavad kõiki Eestis registreeritud investeeringisfondide kliente, sh ka välisriikide kliente.

¹¹ Turuväärtus.

a. Tarbijad

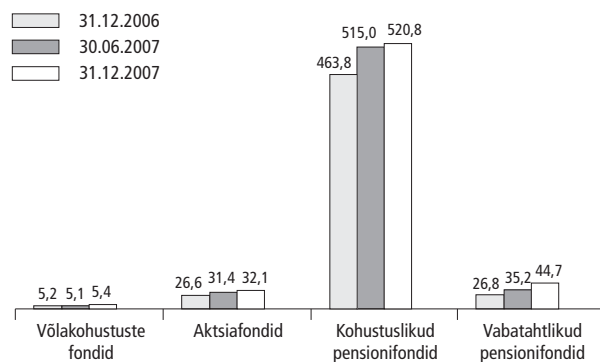
Eestis registreeritud fondidest suurima kliendibaasiga on **kohustuslikud pensionifondid, millega on seisuga 31.03.2008 liitunud 561 000 inimest.**

- Aktsiafondide osakuid omab 32 100 isikut. Hoolimata aktsiaturgude korrigeerimisest 2007. aasta teisel poolel on aktsiafondide osakuomanike arv kasvanud.
- Vabatahtlike pensionifondide osakuid omab 44 700 isikut.
- Võlakohustuste fondide osakuid omab 5 400 isikut.

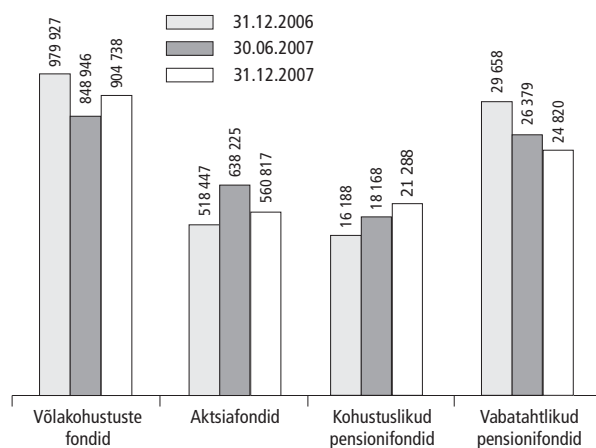
Suurimad investeeringud ühe kliendi kohta on tehtud võlakohustuste fondidesse, mis tuleneb asjaolust, et seda liiki fonde kasutavad enim juriidilised isikud.

- Investeeringud kliendi kohta keskmiselt:
- võlakohustuste fondid 905 000 krooni
- aktsiafondid 561 000 krooni
- kohustuslikud pensionifondid 21 000 krooni
- vabatahtlikud pensionifondid 25 000 krooni

Investeeringisfondide osakuomanike arv (tuh isikut)

Investeeringute maht osakuomaniku kohta, kr

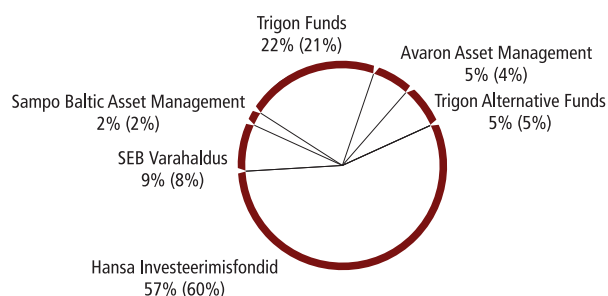
b. Teenusepakkujad

Peamised muutused fondisektori turujaotuses toimusid teisel poolaastal **võlakohustuste fondide**¹² osas, kus pakutavate fondide valiku laiendamise tulemusena suurenes Hansa Investeeringufondide turuosaks 44%-lt 50%-ni.

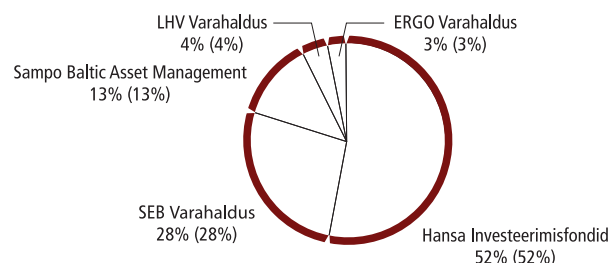
Ka **aktsiafondide** osas toimusid mõningad muutused, millest kõige olulisemaks oli Hansa Investeeringufondide turuosaks vähenemine 60%-lt 57%-ni aktsiafondide kogumahust.

Turujaotus **pensionifondide** (nii kohustuslike kui ka vabatahtlike) osas püsib stabiilsena. Turg on olulises osas jaotatud kahe fondivalitseja – Hansa Investeeringufondide ning SEB Varahaldus Ühispaniga – vahel (vt. joonised).

Turujaotus: aktsiafondid

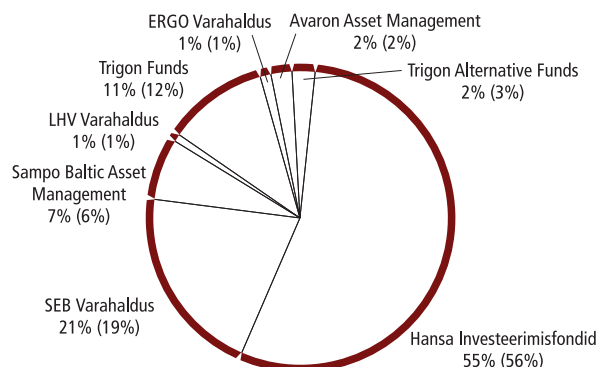

Turujaotus: kohustuslikud pensionifondid

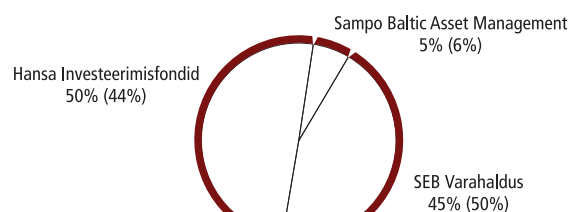

Turujaotus: kõik fondid kokku seisuga 31.12.2007

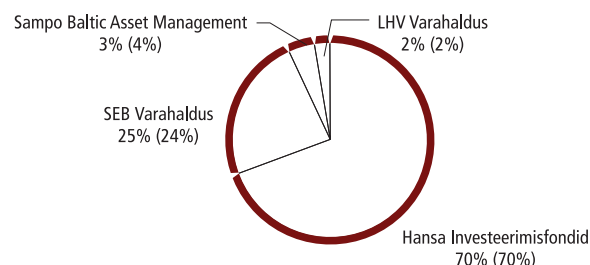
(sulgudes seisuga 30.06.2007)

Turujaotus: võlakohustuste fondid

Turujaotus: vabatahtlikud pensionifondid

2007. aasta teisel poolel lisandus Eesti turule kolm uut fondi – üks võlakohustuse ning kaks aktsiafondi. Lisaks said teisel pool-aastal fondivalitseja tegevusloa AS GILD Property Asset Management ning AS GILD Fund Management, mis seisuga 31.12.2007 ei olnud veel fondiosakute pakkumist alustanud.

Kokku ulatus 2007. aasta lõpuks Eestis registreeritud investeerimisfondide arv 57-ni, nende hulgas 27 aktsiafondi, 8 võlakohustuste fondi, 15 kohustuslikku pensionifondi ja 7 vabahtlikku pensionifondi.

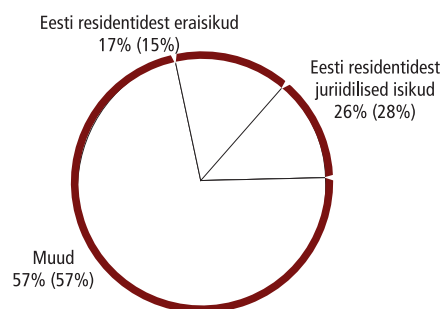
Kuna investeerimisfondide klientidest märkimisväärse osa moodustavad mitteresidendid, on Eesti fondituru kohta järelduste tegemiseks oluline eristada Eesti residentidest kliendid mitteresidentidest. Eelkõige puudutab see aktsiafonde, kus fondivalitsejate aktiivse piiriülese müügi tulemusena kuulus seisuga 31.detsember 2007 mitteresidentidele 57% Eestis registreeritud aktsiafondide kogumahust.

Aktsiafondidesse paigutatud 18 miljardist kroonist kuulub Eesti residentidest eraisikutele vaid 17%. Eraisikute poolt eelistatuimaks aktsiafondide fondivalitsejaks on Hansa Investeerimisfondid, mis valitseb 58% Eesti residentidest eraisikute poolt aktsiafondidesse paigutatud varast.

Eesti residentidest eraisikutele kuulub 10% **võlakohustuste fondide** varast. Turuliidriks on siin SEB Ühispaniga Fondid, kellele kuulub 59% võlakohustuste fondidesse paigutatud varadest.

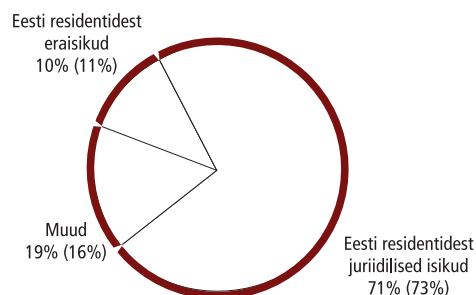
Aktsiafondide klientide struktuur seisuga 31.12.2007

(sulgudes seisuga 30.06.2007)

Võlakohustuste fondide klientide struktuur seisuga 31.12.2007

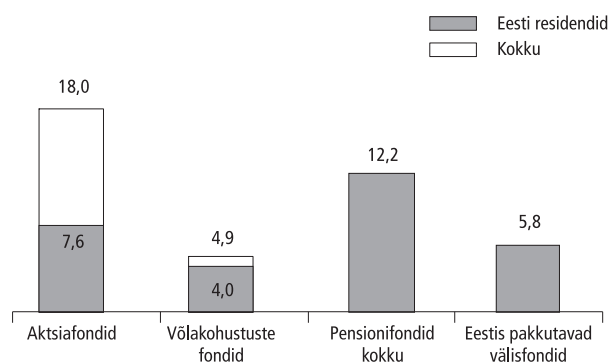
(sulgudes seisuga 30.06.2007)

Eestis registreeritud **investeeringufondidesse** on eraisikute poolt paigutatud **11,6 miljardit krooni** ning **pensionifondidesse 12,2 miljardit krooni**. Lisaks on Eesti residentide poolt veel **5,8 miljardit krooni** investeeritud Eestis avalikult pakutavatesse **välisfondidesse**.

Eesti residentide eelistused fondide valikul on koondatud järgmisel joonisel:

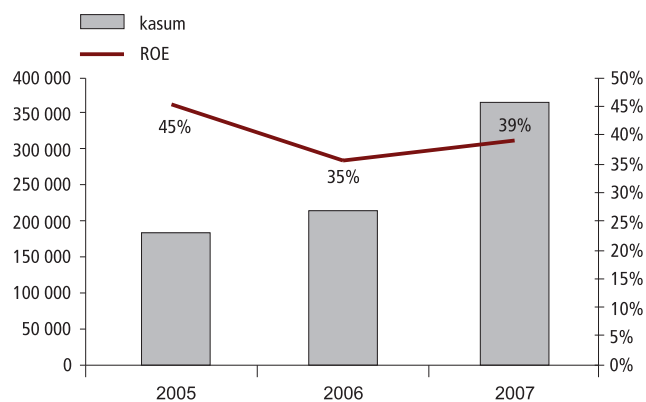
Eesti residentide fondidesse paigutatud raha, mld kr (seisuga 31.12.2007)

Fondivalitsejate kasumlikkus

Fondide valitsemine oli 2007. aastal kõige kasumlikum finantssektor. Kõrge kasumlikkuse tagas ühelt poolt arvestatav fondide mahu kasv. Teiselt poolt suurenesid teenustasutulud valitsevate fondivarade ühe krooni kohta.

Fondivalitsejate kasum ja ROE, mln kr

Fondide mahu kasvuga ei kaasnenud administratiivkulude suhtelist alanemist, vaid administratiivkulud kasvasid proportsioonis fondide mahu suurenemisega.

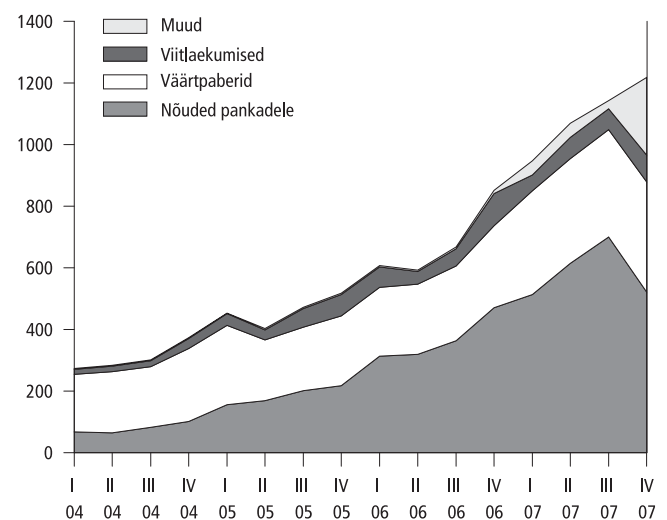
Fondivalitsejate kasumlikkuse näitajad, % fondide keskmisest mahust

	2005	2006	2007
Teenustasutulu	2,78%	2,67%	2,82%
Investeeringufondide			
valitsemistasud	2,08%	2,02%	2,24%
Osakute väljalaske- ja			
tagasivõtmistasud	0,44%	0,40%	0,37%
Teenustasukulu	1,14%	1,34%	1,39%
Administratiivkulud	0,47%	0,44%	0,43%
Muud kulud	0,06%	0,03%	0,03%
Kasum	1,23%	0,93%	1,09%

Fondivalitsejate varade struktuur

Enamiku fondivalitsejate varadest moodustasid hoiused pangas ning osalused valitsetavates fondides.

Fondivalitsejate varad, mln kr

Üldine turujaotus:	Hansapanga Grupp	35%
	Evli Securities	33%
Kliente:	info puudub	
Teenuse maht:	portfellide kogumaht 21,4 mld kr	

7. Individaalportfellid¹³

Individaalportfellide valitsemise teenust pakuvad nii investeerimisühingud, fondivalitsejad kui ka krediitiasutused.

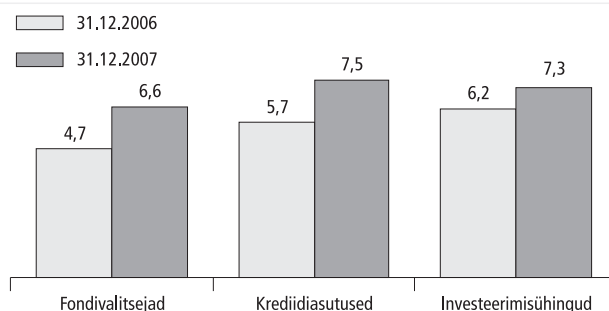
2007. aasta lõpu seisuga ulatus klientide individaalportfellide maht 21,4 miljardi kroonini, millest Eesti residentidest eraisikutele kuulus ca 2,0 miljardit krooni ja Eesti residentidest juriidilistele isikutele 12,9 miljardit krooni.

Krediitiasutused haldasid investeringuid 7,5 miljardi krooni, investeerimisühingud 7,3 miljardi ning fondivalitsejad 6,6 miljardi krooni ulatuses.

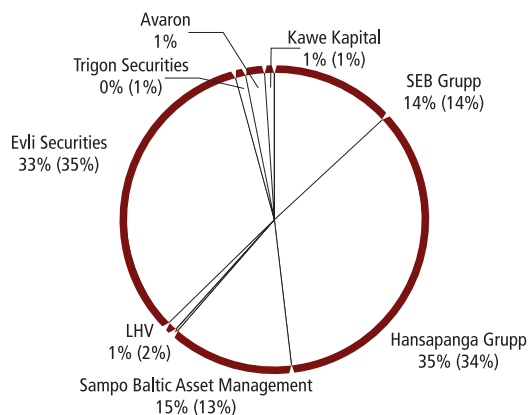
a. Teenusepakkujad

Suurim turuosa individaalportfellide valitsemisel kuulub Hansapanga Grupile (35%) ning investeerimisühingule Evli Securities (33%).

Individaalportfellide mahud (mld kr)

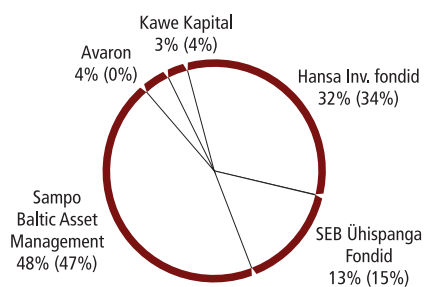

Individaalportfellide turujaotus teenusepakkujate lõikes

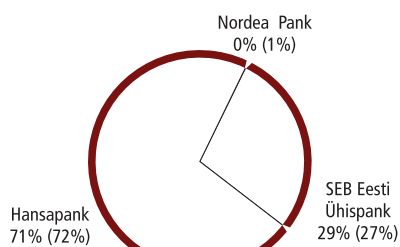

Fondivalitsejate lõikes suurim individuaalportfellide koondportfell kuulub Sampo Baltic Asset Management'ile (48%), krediidi- asutuste lõikes Hansapangale 71% ning investeerimisühingute lõikes Evli Securities'le.

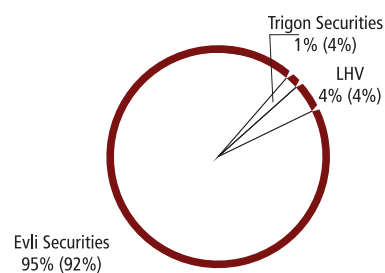
Individuaalportfellide turujaotus fondivalitsejate lõikes

Individuaalportfellide turujaotus krediidasutuste lõikes

Individuaalportfellide turujaotus investeerimisühingute lõikes

Turujaotus:	Hansapank	48%
	SEB Pank	25%
	Sampo Pank	12%
Eraisikutest kliente:	1 019 000 kehtivat lepingut	
Teenuse maht:	koondlaenuportfelli maht 239 mld kr	

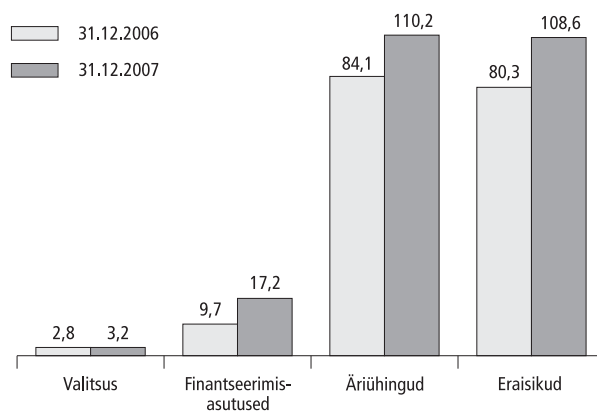
8. Laenud¹⁴

31. detsembri 2007 seisuga ulatus **pankade koondlaenuportfell 239 miljardi kroonini, millest laenud äriühingutele¹⁵ moodustasid 46% ja laenud eraisikutele¹⁶ 45%.**

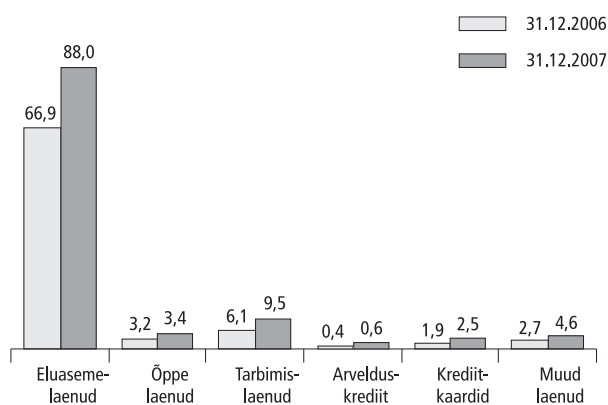
Äriühingutele oli väljastatud laene 110,2 miljardi ja eraisikutele 108,6 miljardi krooni ulatuses. Laenud finantseerimisasutustele¹⁷ moodustasid 17,2 miljardit krooni ning laenud valitsusele¹⁸ 3,2 miljardit krooni.

Suurima osa eraisikute laenudest moodustavad eluasemelaenud mahuga 88,0 miljardit krooni.

Laenude maht (mld kr)

Eraisikute laenude maht (mld kr)

¹⁴ Eestis väljastatud laenud.

¹⁵ Riigi või kohaliku omavalitsuse äriühing, muu äriühing.

¹⁶ Eraisik, mittetulundusühing.

¹⁷ Kindlustusasutus ja pensionifond, muu finantseerimisasutus.

¹⁸ Valitsus, kohalik omavalitsus, riiklik sotsiaalkindlustusfond, muu eelarveväline fond.

a. Tarbijad

Eraisikute keskmised laenujääkide summad:

Eraisikutele väljastatud laenude keskmine jääk, tuh kr		
	31.12.2006	31.12.2007
Eluasemelaenud	532 000	600 000
Õppelaenud	30 000	30 000
Tarbimislaenud	41 000	46 000
Arvelduskrediit	3000	5000
Krediitkaardid	6000	7000
Muud laenud	97 000	118 000

2007. aastal kasvas eluasemelaenude keskmine jääk 532 000 kroonist 600 000-ni, muude laenude¹⁹ keskmine jääk 97 000-st 118 000-ni, tarbimislaenude jääk 41 000-st 46 000 kroonini. Muude laenude kõrge keskmine jääk on tingitud eelkõige äritegevuse eesmärgil võetud laenudest, mille jääk ulatus keskmiselt ca 570 000 kroonini.

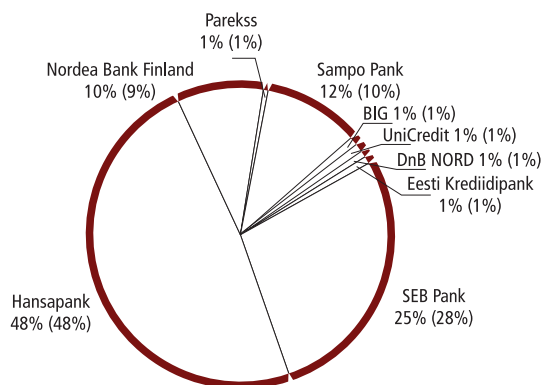
2007. aasta lõpu seisuga oli sõlmitud **eluasemelaenu lepingute arv 146 600, õppelaenude arv 111 100, tarbimislaenude arv 205 500, arvelduskrediidi lepingute arv 126 100, krediitkaardi lepingute arv 388 500** ning muude lepingute arv 41 300.

b. Teenusepakkujad

Laenuturg on jaotunud peamiselt nelja panga vahel, kellele kuulub kokkuvõttes 95% koguturust. Suurimat turuosaga omab Hansapank – 48% kogu koondlaenuportfellist, järgnevad SEB Pank 25%, Sampo Pank 12% ning Nordea Panga Eesti filiaal 10%-ga.

Ülejäänud 5% turust jagavad omavahel 8 turuosalist, kellest suurima turuosaga on DnBNord turuosaga veidi üle 1%.

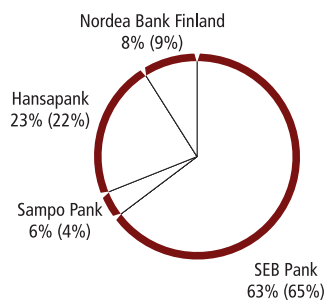
Turujaotus: laenud seisuga 31.12.2007 (sulgudes seisuga 31.12.2006)

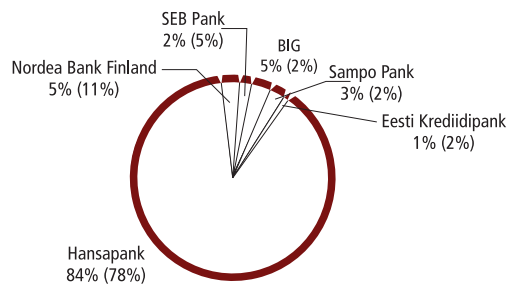
¹⁹ Muud eraisikutele ja mittetulundusühingutele väljastatud laenud on muuhulgas väärtpaberite soetamiseks, äriühingu tegevuse alustamiseks ja laiendamiseks võetud laenud.

Alljärgnevatel joonistel on näidatud eriliigiliste laenude jaotus Eestis tegutsevate krediitiasutuste vahel:

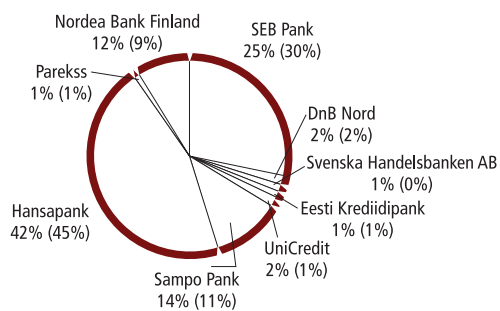
Turujaotus: valitsuse laenud seisuga 31.12.2007 (sulgudes seisuga 31.12.2006)

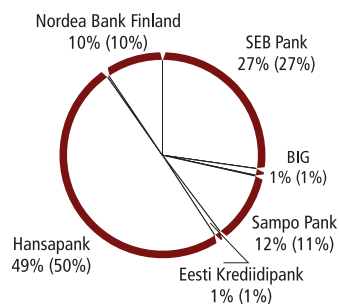
Turujaotus: finantseerimisastutuste laenud

Turujaotus: äriühingute laenud

Turujaotus: eraisikute laenud

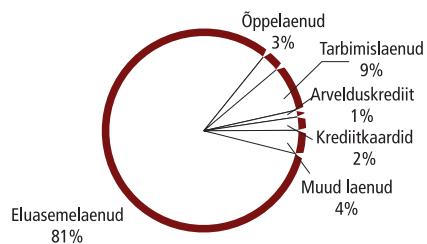

Suurim osa äriühingute laenudest on väljastatud Hansapanga (42%) ja SEB Panga poolt (25%). Aastaga on suurenenud Sampo Pangale ja Nordea panga Eesti filiaalile kuuluvad turuosad.

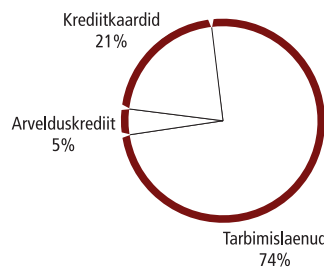
Kui äriühingute laenude osas on turujaotuses märgata mõningaid kõikumisi, siis eraisikute laenude osas püsib turg stabiilseks: 2007. aasta lõpu seisuga kuulus Hansapangale 49% ning SEB Pangale 27% eraisikutele väljastatud laenujäägist.

Valdav osa eraisikutele väljastatud laenudest on eluaseme-laenud, kokku 81% ehk 88 miljardit krooni. Igapäevaste kulu-tustega seotud laenud (tarbimislaenud, krediitkaartide kasu-tatud osa, arvelduskrediit) moodustasid kokku 12,8 miljardit krooni.

Eraisikute laenude jaotus

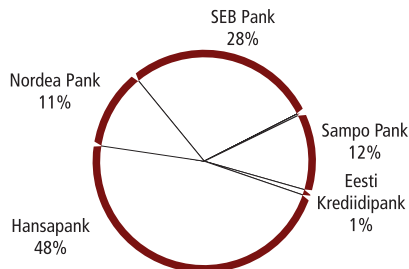

Igapäevase tarbimisega seotud laenud

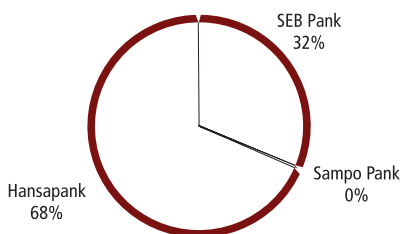

Eraisikute laenu turg on väga kontsentreeritud, ligikaudu pool turust kuulub Hansapangale, põhiosa ülejäänust jaotavad omavahel SEB Pank, Sampo Pank ning Nordea Panga Eesti filiaal.

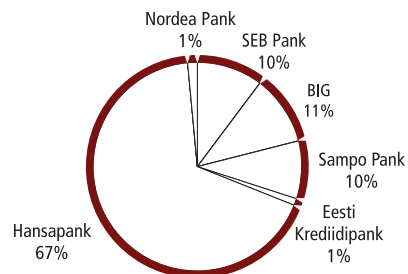
Turujaotus: eraisikute eluasemelaenud

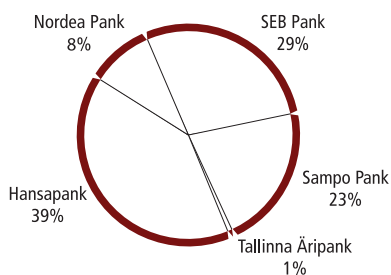
Turujaotus: eraisikute õppelaenud

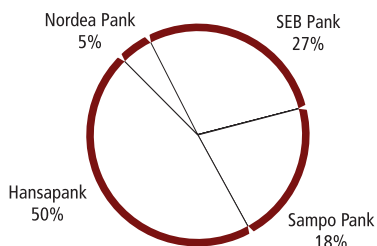
Turujaotus: eraisikute tarbimislaenud

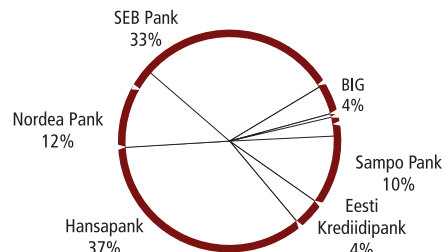
Turujaotus: eraisikute arvelduskrediit

Turujaotus: eraisikute krediitkaardid

Turujaotus: eraisikute muud laenud

Turujaotus:	Hansapank	53%
	SEB Pank	26%
	Sampo Pank	12%
Kliente:	3 300 000 kehtivat lepingut	
Teenuse maht:	hoiuste kogumaht 142 mld kr	

9. Hoiustamine²⁰

Eesti pankades deponeeritud **kliendihoiuste maht** ulatus 2007. aasta lõpus **142 miljardi kroonini**. Nõudmiseni hoiused moodustasid sellest 83 miljardit krooni (59%) ning tähtajalised hoiused 59 miljardit krooni (41%).

Suurima osa hoiustest moodustasid äriühingute²¹ hoiused osakaaluga 50% ning kogumahuga 71 miljardit krooni.

Eraisikutele²² kuulus 38% hoiustest kogumahuga 54 miljardit krooni, millest nõudmiseni hoiused moodustasid 28 miljardit ning tähtajalised hoiused 25 miljardit krooni.

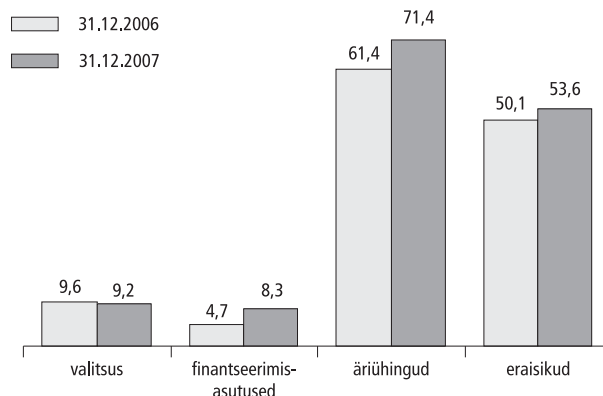
Finantseerimisasutuste²³ hoiused kogumahuga 8 miljardit krooni moodustasid 6% kõikidest hoiustest.

a. Teenusepakkujad

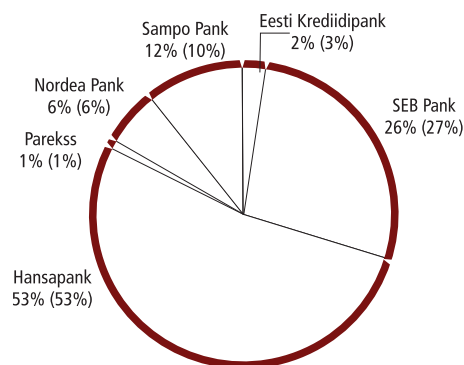
Eesti hoiusteturg on jaotatud suures osas Hansapanga ja SEB Panga vahel. Aastaga on suurendanud oma turuosa ka Sampo Pank.

Aasta lõpu seisuga deponeeriti suurim osa valitsuse hoiustest SEB Pangas (43%). Finantseerimisasutuste, äriühingute ja eraisikute hoiused aga Hansapangas – vastavalt 53%, 49% ning 61%.

Hoiuste mahud (mld kr)

Turujaotus: hoiused

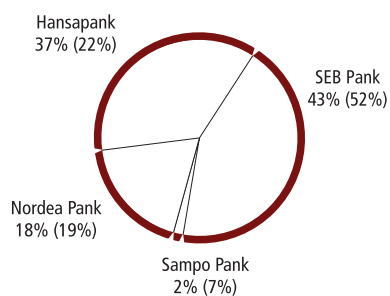
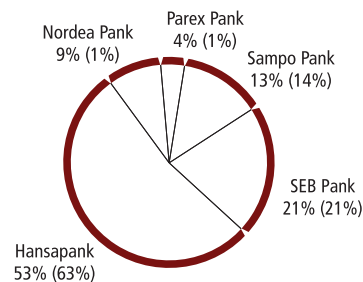
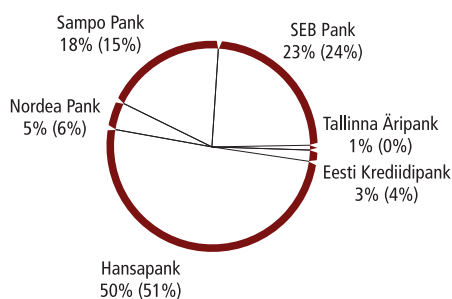
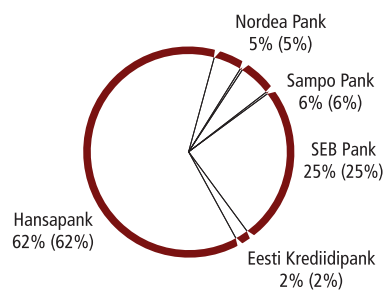

²⁰ Eestis tegutsevates krediitiasutustes ning välisriikide Eesti filiaalides deponeeritud summad ehk nii Eesti residentide kui mitteresidentide hoiuseid.

²¹ Riigi või kohaliku omavalitsuse äriühingud, muud äriühingud.

²² Eraisikud, mittetulundusühingud.

²³ Kindlustusasutused ja pensionifondid, muud finantseerimisasutused.

Turujaotus: valitsuse hoiused**Turujaotus: finantseerimisastutuste hoiused****Turujaotus: äriühingute hoiused****Turujaotus: eraisikute hoiused****b. Teenuse tarbijad**

Kehtivate lepingute arv:

■ nõudmiseni hoiused	2 676 000 lepingut
sh eraisikud	2 495 000 lepingut
■ tähtajalised hoiused	373 000 lepingut
sh eraisikud	365 000 lepingut

Eraisiku nõudmiseni hoiuse keskmine maht oli 2007. aasta lõpu seisuga 12 600 krooni ning tähtajalise hoiuse maht 50 200 krooni.

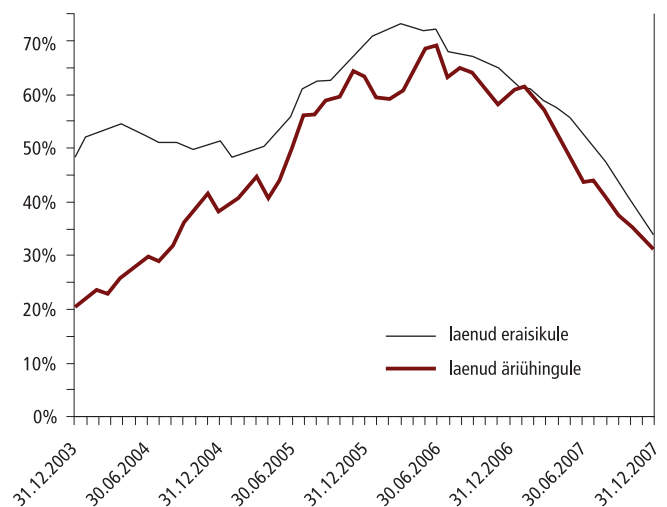
	2007	aastane kasv
Varad:	320 mld kr	+34%
Laenuportfell:	239,2 mld kr	+35%
Kasum:	7,39 mld kr	+105%

IO. Pankade finantsseisund

Laenukasvu kiirus

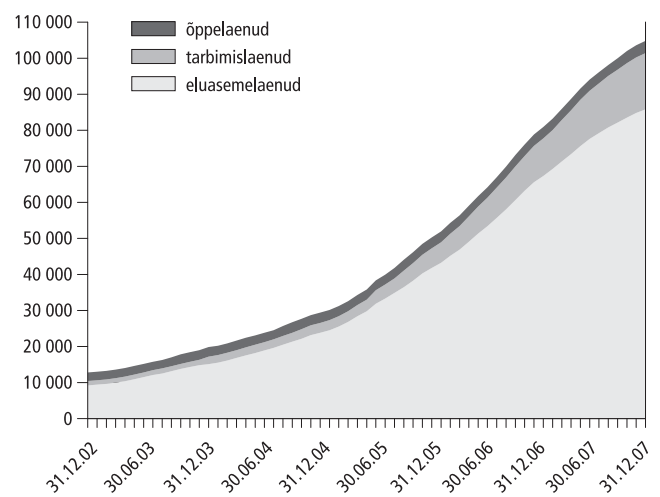
Teisel poolaastal jätkus nii eraisikute kui äriühingute finantseerimise kasvu aeglustumine: äriühingute laenuportfelli aastane kasv oli 31% ja eraisikute puhul 33%. 2006. aastaga võrreldes on tegemist ligikaudu kahekordse kasvu aeglustumisega.

Pankade laenuportfelli kasvumäärad (y-o-y)

Aeglustus nii eluaseme- kui tarbimislaenude kasv. Sarnaselt eelmise aastaga oli 2007. aastal eraisikute finantseerimise suurenemise taga eelkõige eluasemelaenude kasv, kuid varasemast oluliselt aeglasema tempoga. Eluasemelaenud kasvasid 2007. aastal 31% (2006. aastal 63%). Tarbimislaenud kasvasid 2007. aastal 56% (2006: 94%).

Pankade eraisikute finantseerimine laenueesmärkide lõikes, mld kr

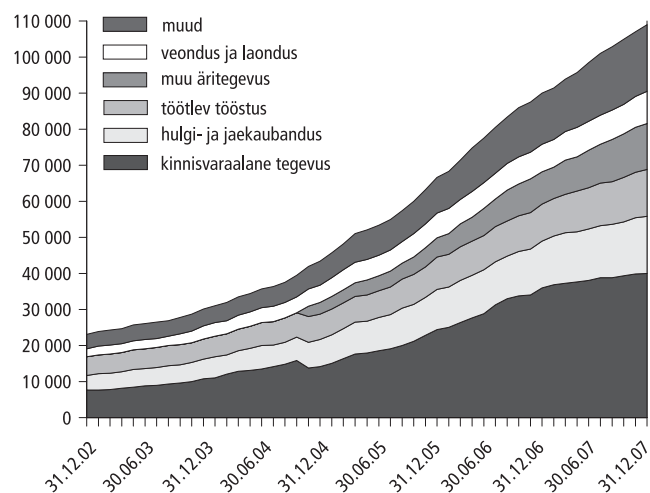

Äriühingute finantseerimise kasv on samuti aeglustunud, seda eelkõige kinnisvarasektori finantseerimise osas. 2007. aastal oli kinnisvarasektori finantseerimise kasv ligi neli korda aeglasem kui eelmisel aastal. Kui 2006. aastal kasvasid kinnisvarasektori laenud 85%, siis 2007. aastal 21%.

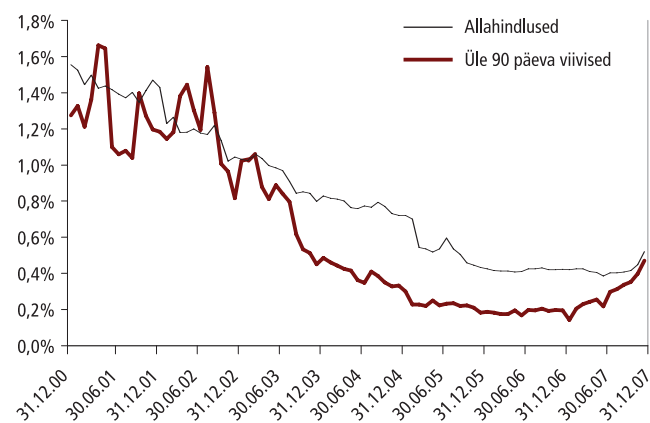
Krediidikvaliteet

Laenuportfelli kvaliteet 2007. aasta teisel poolaastal halvenes. Viivislaenud kasvasid nii absoluutmahult kui ka osakaaluna laenuportfelist. Kauem kui 90 päeva viivises olevate laenude osakaal moodustas aasta lõpu seisuga 0,5% pankade laenuportfelist (aasta tagasi 0,2%). Suurpangad on suurendanud oma reserve probleemsete laenude katteks.

Pankade äriühingute finantseerimine majandussektorite lõikes, mld kr

Üle 90 päeva viivised ja allahindlused, % koguportfelist

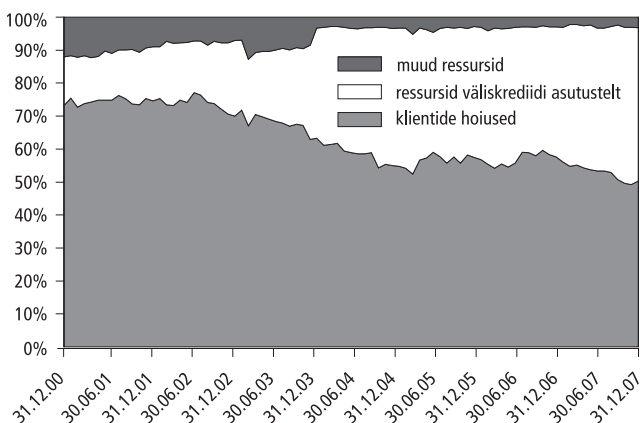
Likviidsus ja finantseerimine

Sarnaselt eelmiste aastatega oli ka 2007. aasta viimases kvartalis hoiuste kasv märkimisväärne. Välisressursi märgatavast juurdekasvust tulenevalt kliendihoiuste osakaal pankade ressursibaasis siiski langes. Kui aasta tagasi oli hoiuste osakaal 58%, siis 2007. aasta lõpuks on hoiuste osakaal kahanenud 50%-ni. Institutsionaalsete välislaenude osakaal koguressurssidest ulatus aasta lõpus 47%-ni.

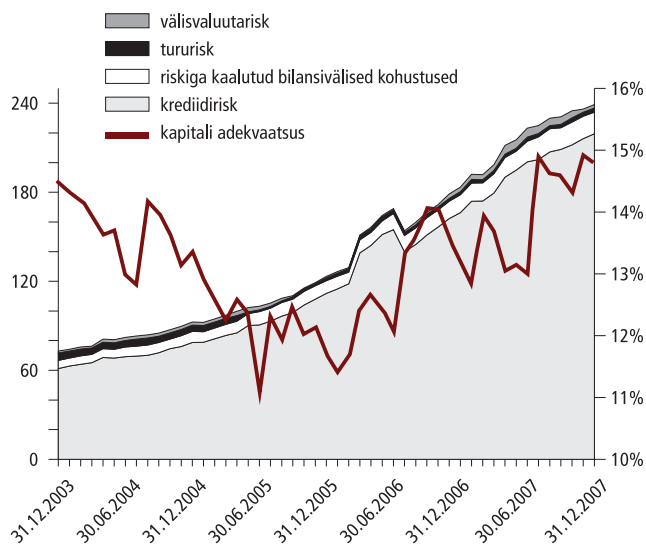
Kapitaliseeritus

Pankade kapitali adekvaatsuse koondnäitaja soolo arvestuses oli 2007. aasta lõpus 14,78%. Adekvaatsuse näitaja paranes tänu jooksva perioodi kasumite ning allutatud laenude kaasamisele omavahendite koosseisu.

Pankade ressursside struktuur

Pankade riskivarad (mld kr) ja kapitali adekvaatsus

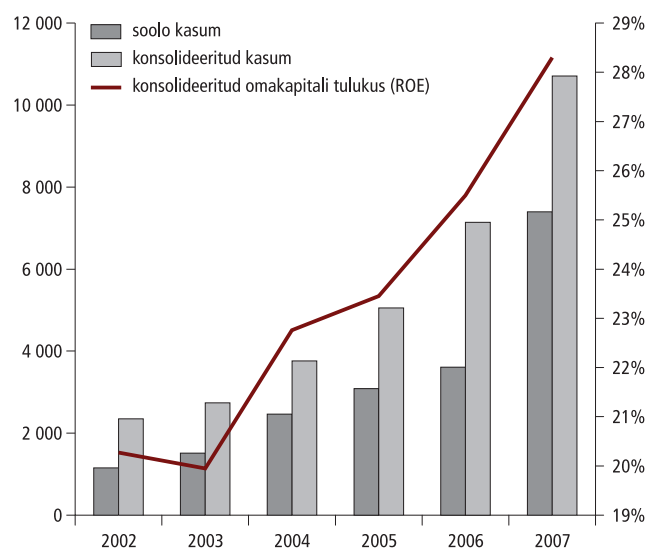

Kasumlikkus

2007. aastal teenisid pangad ilma tütarettevõteteta puhaskasumit 7,4 miljardit krooni ja konsolideeritud baasil 10,6 miljardit krooni.

Omakapitali tootlikkus (ROE) konsolideeritud tasemel oli 28,3% (aasta tagasi 25,5%).

Pankade kasumid (mln kr) ja ROE

II. Investeerimisühingute (investeerimispankade) finantsseisund

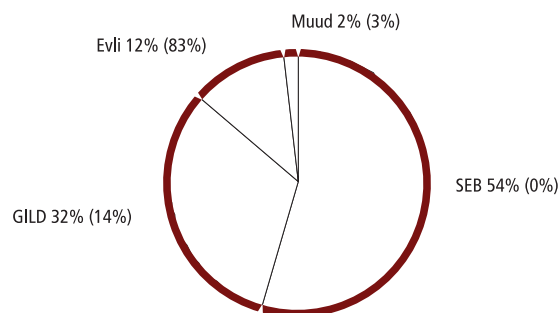
Turuosad

Varade mahult suurim investeerimisühing on Venemaa investeerimispanka tütarettevõtte KIT Finance Europe. Aastaga on oma osatähtsust sektori varades suurendanud ka GILD Financial Advisory Services ning seda suuresti tänu erakorraliselt suurele kasumile. Aasta lõpu seisuga tegutses Eesti turul kolm pangagrupidest kuuluvat investeerimisühingut: Evli Securities, KIT Finance ja SEB Enskilda, mis hõlmavad üle poole sektori varade mahust. Kuna investeerimisteenuste osutamine ei ole enamasti kapitalimahukas tegevus, siis ka suhteliselt väikese bilansimahuga pangagrupidest sõltumatud investeerimisühingud omavad mitmes turusegmendis märkimisväärset turuosa.

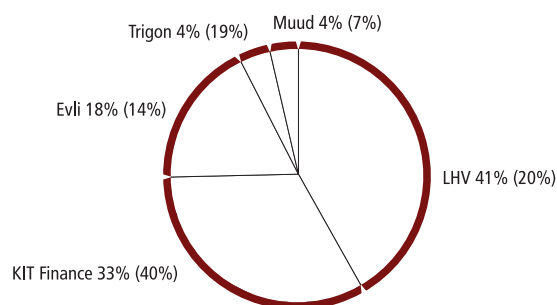
2007. aastal sai tegevusloa uus investeerimisühing SEB Enskilda, SEB Panga tütarettevõtja. SEB Enskilda on esimese kahe kvartali jooksul tõhivõimendatud turgu nõustamisteenuste turul, ettevõtte osatähtsus selles turusegmendis suurenes aasta lõpuks 54%-ni.

	2007	aastane kasv
Varade maht:	862 mln kr	+14%
Kasum:	197 mln kr	+57%

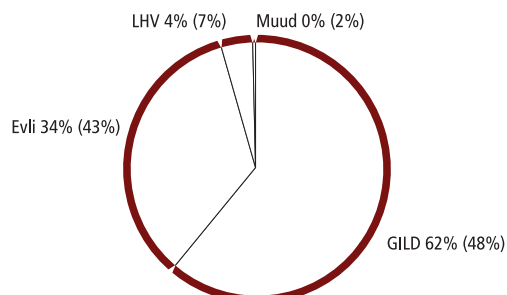
Nõustamisteenused (183 mln)

Väärtpaberivahendus (91 mln)

Portfelliavalitsemise (107 mln)

Varade struktuur

Investeeringisühingute varade mahu kasv järgib pikaajalist kasvu-suunda, seda peamiselt omakapitali kasvu toel. 2007. aasta lõpus varade maht vähenes, languse põhjustas klientidele väljastatud laenude vähenemine. Kuna investeeringisühingud annavad klientidele väärtpaberite tagatisel lühiajalisi laene, on ootuspärane, et nende maht kõigub korrelatsioonis väärtpaberituruga arengutega.

Suurima osa investeeringisühingute varadest moodustavad pangahoiused. Investeeringisühingute bilansilised riskid on Finantsinspektsiooni hinnangul väikesed.

Peamised riskid tulenevad bilansivälisest tegevusest, eelkõige klientide väärtpaberitehingute vahendamisel ja klientide varade hoidmisel tekkivatest riskidest.

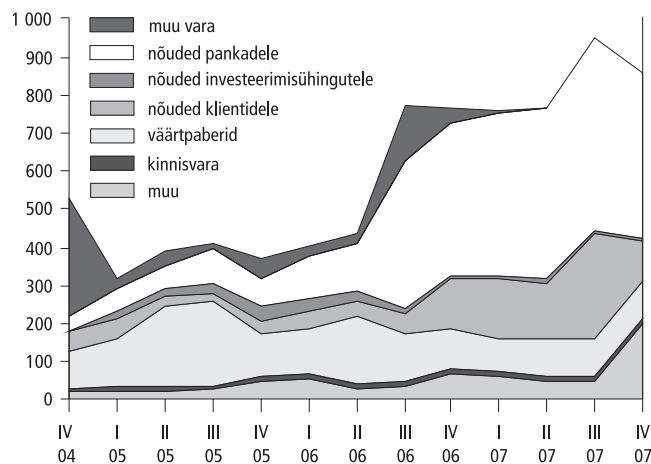
Kasumlikkus

Investeeringisühingud teenisid 2007. aastal 1,5 korda rohkem tulu teenustasudelt kui aasta tagasi. Eriti märkimisväärne oli tulu suurenemine nõustamise ja väärtpaberiportfellide valitsemise valdkondades. Enamiku portfelliavalitsemise tuludest andis fondilaadsete kinniste investeerimistoodete või institutsionaalsete klientide varade juhtimine, mitte klassikaline jõukamatele eraisikutele mõeldud privaatpanganduse teenuse müük.

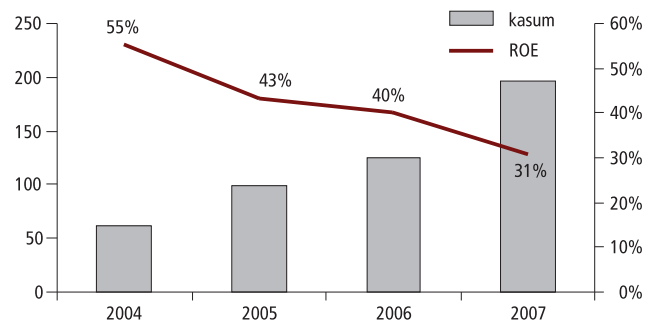
Peamisteks pakutavateks teenusteks nõustamisvaldkonnas olid võlakirjade emiteerimise korraldamine ja ettevõtete ülevõtmiste nõustamine, mis on suurematele äriühingutele suunatud teenused.

Kuigi investeeringisühingute suhteline kasumlikkus (ROE) langes, oli saavutatud omakapitali tootlikkuse tase (31%) siiski väga hea.

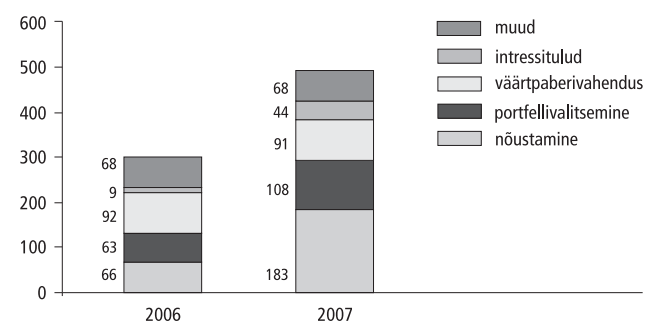
Investeeringisühingute koondvarad (mln kr)

Investeeringisühingute kasum ja omakapitali toolikkus (mln kr)

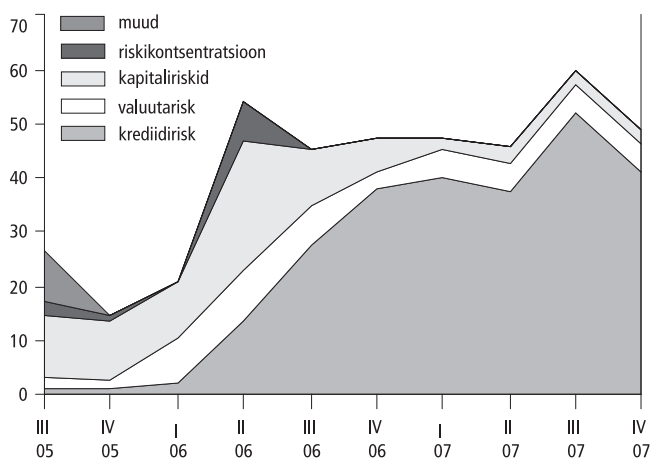
Investeeringisühingute tulud tegevusvaldkondade kaupa (mln kr)

Normatiivide täitmine

Kõik investeerimisühingud täitsid piisava varuga kapitali adekvaatsuse normatiivi ja neto-omavahendite miinimumnõude. Investeerimisühingutele kehtib lisaks omavahendite miinimumnõudele (sõltuvalt pakutavate teenuste tüübist 0,8, 2,0 või 11,4 mln kr) ka pankadele sarnane riskipõhine kapitali adekvaatsuse normatiiv. Ainult kahel investeerimisühingul seitsmest oli riskipõhine kapitalinõue suurem kui omavahendite miinimumnõue. See viitab ühelt poolt sellele, et Eestis tegutsevad investeerimisühingud on suhteliselt väikesed. Teisalt tähendab see, et investeerimisühingud ei võta olulisi riske oma arvel, vaid eelistavad klientide investeeringute vahendamist.

Investeerimisühingute kapitalinõue riskide lõikes (mln kr)

Kokkuvõte

Pangad

- Pangad on jätkuvalt hästi kapitaliseeritud ja nende likviidsus-seisund on hea. Eesti pankade likviidsus sõltub otseselt vahendite jätkuvast juurdevoolust ja refinantseerimise eeldusest emapankade poolt, mis omakorda sõltub emapankade võimest kaasata raha- ja kapitaliturult ressursse.
- Pankade krediitkvaliteet 2007. aasta teisel poolel halvenes. Samas võib viivislaenude taset lugeda madalaks, viivislaenu ei avaldanud 2007. aasta lõpu seisuga veel tuntavat mõju pankade kasumlikkusele ja kapitaliseeritusele.
- Laenukasvu pidurdumine jätkus. Erasisikute puhul on selle põhjuseks majandusliku kindlustunde vähenemine, äriühingute puhul varasemast konservatiivsem riskide hindamine pankade poolt. Kasvu pidurdumine on kestnud juba poolteist aastat ning kasvukiirus on selle ajaga tiptasemega võrreldes vähenenud 2,5 korda.
- Kaks suurimat panka – Hansapank ja SEB Pank – piirasid 2007. aasta teisel poolel laenude väljastamist tugevamalt kui keskmise suurusega ja väiksemad turuosalisel, kelle turuosa selle tulemusena laenuurul märgatavalt tõusis.
- 2008. aastal pankade kasumlikkus eeldatavasti väheneb. Laenukasv suure tõenäosusega pidurdub veelgi, viivises olevatest laenudest tulenevad kahjumid suurenevad. Tuleb arvestada riskiga, et pankade ressursikulu võib suurenedagi *euribor*ist kiiremini, mis sel juhul vähendab olemasolevate laenude kasumimarginaali.

Kahjukindlustus

- Kahjukindlustusturg kasvas 2007. aastal kiiremini kui aastal 2006. Klientide arv suurenes eeskätt sõidukikindlustuses (kaskokindlustuses). Kindlustustariifid erinevate kindlustusliikide lõikes märkimisväärselt ei tõusnud.
- 2006. aasta kevadel tegevust alustanud Hansa Varakindlustusest on saanud suuruselt neljas kindlustusselts kahjukindlustusturul. Finantsinspektsiooni prognoosi kohaselt 2008. aastal turuosade ümberjaotamine kindlustusseltside vahel jätkub.
- Kahjukindlustusseltside filiaalide kasv on pidurdunud ning filiaalide turuosa on jäänud oodatust väiksemale tasemele.
- Konkurentsi tõttu on väljamaksete ja kogutud kindlustusmaksete suhet iseloomustav kahjusuhe suurenenud. Inflatsioon on kaasa toonud sõidukite ning eluasemete remondikulude kasvu. Tänu sissetulekute suurenemisele on tõusnud isikukahjud tingimustes, kus konkurents tariifide tõstmist ei luba. Tihenenud konkurents on sundinud kahjukindlustusseltsi kuluefektiivsemalt tegutsema, administratiivkulude suhteline tase on vähenenud.
- Liikluskindlustus on kogu sektori lõikes kahjumis, kahjumit kaetakse teiste kindlustusliikide arvelt.
- Kasumimarginaalid ja omakapitali tootlikkus on võrreldes eelmise aastaga konkurentsi tõttu langenud, kuid tänu mahtude kasvule oli kasum absoluutarvudes 2007. aastal eelmise aastaga võrreldav.

Elukindlustus

- Elukindlustuse kasv 2007. aastal oli kiire. Seda peamiselt tingituna Euroopa äriühingute moodustamisest, kus kahe seltsi – SE Seesam Life Insurance Vienna Insurance Group ja SE Sampo Life Insurance Baltic kindlustusportfelli on lisandunud Läti ja Leedu filiaalide lepingud.
- Kahte suurimasse pangakontserni kuuluvad kindlustusseltsid – nii Hansa Elukindlustus kui ka SEB Elu- ja Pensionikindlustus suurendasid 2007. aastal oma turuosa.
- Väärtpaberiturgude langus mõjutas tugevalt elukindlustusseltside 2007. aasta kasumlikkust. Lisaks finantsturgude ebastabiilsusele mõjutasid elukindlustusandjate kasumlikkust Eesti, Läti ja Leedu kindlustusseltside ühinemistega seotud erakorralised kulud.
- Seotud vara ja omavahendite normatiiv on elukindlustusseltsidel täidetud piisava varuga. Finantsinspektsiooni hinnangul on elukindlustusseltsid võimelised kandma kahjumeid pikemat aega ja tagama jätkusuutlikkuse.

Fondid

- Fondidele tähendas 2007. aasta teine poolaasta märgatavat kasvu aeglustumist. Negatiivset mõju avaldas väärtpaberiturgude langus aasta viimases kvartalis, mille tagajärjel kaotasid fondid kaks viiendikku kasvust, mis oli saavutatud aasta esimese kolme kvartaliga.
- Fondide valitsemine oli 2007. aastal kõige kasumlikum finantssektor. Kõrge kasumlikkuse tagas ühelt poolt arvestatav fondide mahu kasv. Teiselt poolt suurenesid teenustasutulud valitsetavate fondivarade ühe krooni kohta.
- Fondide mahu kasvuga ei kaasnenud administratiivkulude suhtelist alanemist, vaid administratiivkulud kasvasid proportsioonis fondide mahu suurenemisega.
- Fonditurg on atraktiivne uutele sisenejatele. 2007. aasta lõpus ning 2008. aasta alguses väljastas Finantsinspektsioon fondivalitseja tegevusloa kolmele uuele turuosalisele.
- Fondivalitsejad investeerisid teenitud kasumit 2007. aastal väga konservatiivselt. Enamiku fondivalitsejate varadest moodustasid hoiused pangas ning osalused valitsetavatest fondides. Fondivalitsejate bilansilised riskid on Finantsinspektsiooni hinnangul madalad.

Investeeringisühingud

- Investeeringisteenususte müük suurenes 50% ja investeeringisühingute (nn investeeringispankade) kasumlikkus on jätkuvalt kõrge.
- Olulise osa nõustamisteenususte turul hõivas 2007. aastal tegevust alustanud SEB Ensilda.
- Kõik investeeringisühingud täitsid piisava varuga kapitali adekvaatsuse normatiivi ja neto-omavahendite miinimumnõude.